

Kredit sistemi ilə təhsil alan tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsi

dos. E.H.Azadov
Tədris Metodiki Mərkəzin direktoru

eldar_azadov@mail.ru

Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliyi

***Kredit sistemi ilə təhsil alan tələbələrin
biliyinin qiymətləndirilməsi haqqında
ƏSASNAMƏ***

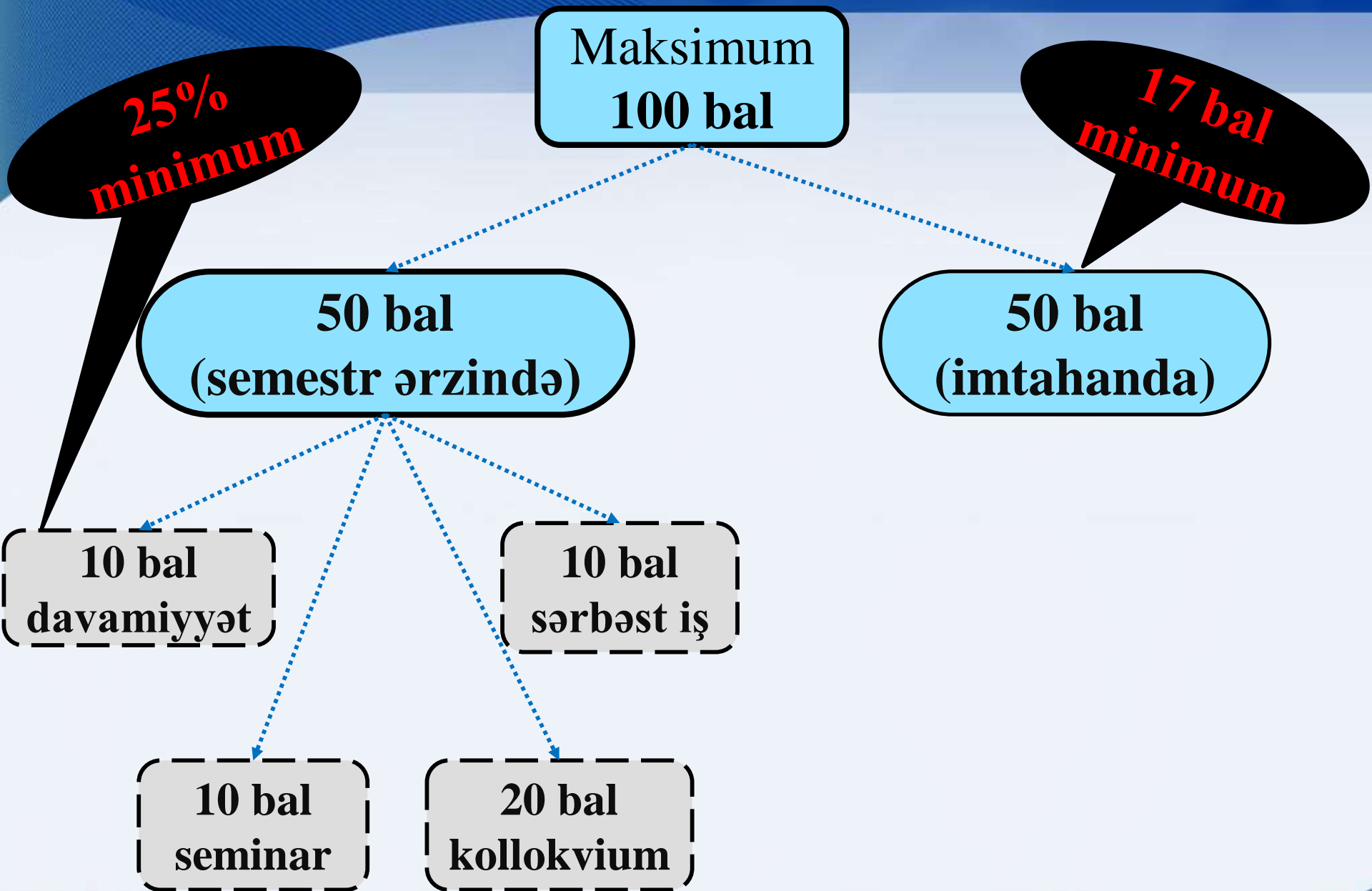
**Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin
1060 sayılı 11.09.2008-ci il tarixli əmri ilə
təsdiq olunmuşdur**

Biliyin qiymətləndirilməsinin çoxballı sistemi

*tələbələrin tədris fəaliyyəti nəticəsində
fənnin öyrənilməsində əldə etdikləri bilik
və bacarıqların qiymətləndirilməsinin
yeni mexanizmidir*

Bu sistemin əsas istiqamətləri

- Mühazirə, seminar (məşğələ), laboratoriya dərslərinə davamiyyət;
- Seminar (məşğələ) dərslərində müxtəlif formalı yoxlamalar frontal sorğular kollokviumlar, praktiki məsələlərin həlli və s.) əsasında bilik səviyyəsinin qiymətləndirilməsi;
- laboratoriya işlərinin yerinə yetirilməsi;
- kurs işinin (layihəsi) yazılması, mövcud standartlara uyğun tərtibi və onların müdafiəsi;
- təcrübələrin nəticələri;
- fənlər üzrə imtahanların nəticələri;
- buraxılış işlərinin müdafiəsi və buraxılış dövlət imtahanlarının nəticəsi;

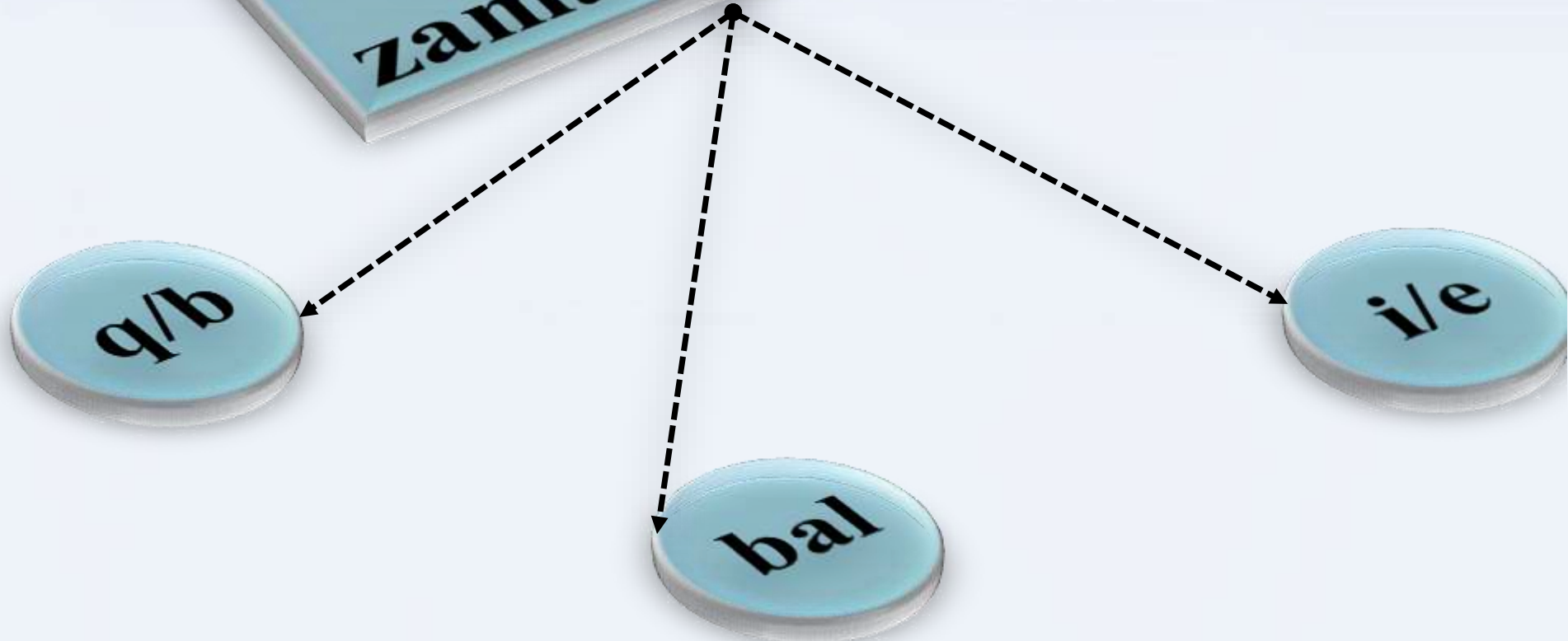

Tələbənin dərslər zamani qeydiyyatı

q/b

bal

i/e

QIYMƏTLƏNDİRMƏ

A	<ul style="list-style-type: none">• 91-100• ƏLA	
B	<ul style="list-style-type: none">• 81-90• ÇOX YAXŞI	
C	<ul style="list-style-type: none">• 71-80• YAXŞI	
D	<ul style="list-style-type: none">• 61-70• KAFİ	
E	<ul style="list-style-type: none">• 51-60• QƏNAƏTBƏXS	
F	<ul style="list-style-type: none">• 51 baldan aşağı• QEYRİ-KAFİ	

Müəllim ilk günkü izahları

- ✓ çoxballı sistemin əhəmiyyəti;
- ✓ tələbələrin tədris fəaliyyətinin müxtəlif növlərinin hansı ballarla qiymətləndirilməsi;
- ✓ imtahanların aparılma qaydası.

İmtahan sessiyasınının təşkili və keçirilməsi qaydaları

İmtahanların gedişi və təşkili «Ali təhsil müəssisələrində kredit sistemi ilə tədrisin təşkili barədə nümunəvi Əsasnamə» və «Kredit sistemi ilə təhsil alan tələbələrin fənlər üzrə imtahanları haqqında Əsasnamə»lərlə tənzimlənir

İmtahanın qiymət meyarları

10
b
a
l

- *tələbə keçilmiş materialı **dərin**dən başa düşür, cavabı **dəqiq** və **hərtərəfli**dir;*

MİSAL 1 qiymət meyarlarını özündə geniş ehtiva edir.

Misal 1.

Fənn: Mühasibat uçotu

Mövzu: Mühasibat uçotunun konseptual əsasları.

Sual 1: Fəaliyyətin fasiləsizliyi praktiki misalla izah edin.

10 bal üçün vacib xüsusiyyətlər

- 1. Fəaliyyətin fasiləsizliyinin tərifi**
- 2. Tərifin mahiyyətinin açıqlanması (tələbənin başa düşdüyü kimi)**
- 3. Fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin əsas təyinatı (aktiv və öhdəliklərin təsnifatı və qiymətləndirilməsi)**
- 4. Praktiki misal: tələbə bu misalda həmin prinsipin işlədiyi və işləmədiyi hallara baxmalı, fərqi təhlil etməli və nəticə çıxartmalıdır.**

1. Fəaliyyətin fasiləsizliyinin tərifı

Fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipi müəssisənin gələcək 12 ay ərzində öz fəaliyyətini davam etdirəcəyi fərziyəsinə əsaslanır.

2. Tərifin mahiyyətinin açıqlanması (tələbənin başa düşdüyü kimi)

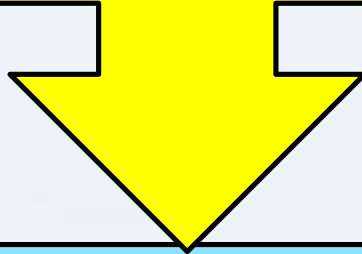
Bu o deməkdir ki, müəssisənin gələcək 12 ay ərzində heç bir bağlanma, müflisləşmə və ya ləğv olunma riski yoxdur.

3. Fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin əsas təyinatı (aktiv və öhdəliklərin təsnifatı və qiymətləndirilməsi)

Bu isə özü özlüyündə müəssisəyə imkan verir ki, bütövlükdə aktivləri, öhdəlikləri və kapitalı təsnifləşdirə bilsin, yəni təsnifatın apara bilsin həm də qiymətləndirə bilsin. Təsnifat dedikdə nəzərdə tutulan aktivlərin uzunmüddətli və qısamüddətli aktivlər, öhdəliklərin isə uzunmüddətli və qısamüddətli öhdəliklər olaraq təsnifləşdirilə bilməsidir. Burdakı əlaqə bununla izah olunur.

Əgər müəssisə 12 aydan sonra ləğv olunma riski ilə qarşı-qarşıyadırsa heç bir aktivə – uzunmüddətli yəni 12 aydan artıq istifadə olunacaq aktiv və ya heç bir öhdəliyə – uzunmüddətli yəni 12 aydan sonra ödəniləcək bir öhdəlik kimi baxıla bilməz.

Müəssisə avtomatik bütün aktivləri və öhdəlikləri qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmək məcburiyyətində qalır. Bu da öz növbəsində yalnız təsnifatda yox həm də qiymətləndirmədə də fərqlərə səbəb olur.

Çünki uzunmüddətli aktivlərin böyük əksəriyyəti qısamüddətli yanaşmada müəssisəyə həmin iqtisadi səmərini vermir və onların böyük əksəriyyəti likvidlik dəyəri ilə qiymətləndirilmək məcburiyyətində qalır.

4. Praktiki misal: tələbə bu misalda həmin prinsipin işlədiyi və işləmədiyi hallara baxmalı, fərqi təhlil etməli və nəticə çıxartmalıdır.

PRINSİPİN İŞLƏDİYİ HAL

MİSAL 1

Tutaq ki, müəssisənin 100 manatdan aldığı 10 ədəd malı var və bu malların ilkin dəyər olaraq qiymətləndirilməsi hər birini 100 manatdan 10 ədədi cəmi 1000 manata almışdır. Dövr ərzində müəssisə bunlardan 7-ni satıb və əlində 3-ü qalıb. Əgər fəaliyyətin fəsiləsizliyi prinsipi ilə işləsək yəni bu prinsip işləyirsə biz deyə bilərik ki, bu müəssisə 10 malın 7-ni satıb 3-ü də qalıb əlində, amma problem yoxdur.

Gələcək 12 ay ərzində işləyəcəyik və biz bunları rahatçılıqla həmin dövr ərzində ən azı 100 manata sata bilərik deyə biz onları 100 manat olaraq qiymətləndirə bilərik. Bu da o deməkdir ki, fəaliyyətin fəasiləsizliyi prinsipinin işlədiyi halda müəssisənin əlində qalan mal-materiallar ehtiyatlarının dəyəri $3 \times 100 = 300$ manatdır.

PRİNSİPİN İŞLƏMƏDİYİ HAL

Əgər fəaliyyətin fasizləsizliyi prinsipi işləməsə o zaman müəssisə avtomatik həmin aktivləri ilkin dəyəri ilə yox bunun əvəzinə likvidlik dəyəri ilə qiymətləndirməlidir. Yəni müəssisə düşünməlidir ki, mən bunları təcili satmaq istəsəm likvidlik dəyərində neçəyə sata bilərəm.

O zaman da misal üçün həmin aktivləri ən qısa zamanda iflasa uğrayırsa müəssisə həmin o iflas prosesi başa çatana qədər 100 manatdan yox tutaq ki, ən yaxşı halda 50 manatdan sata bilər. Bu zaman həmin aktivlərin dəyəri $3 \times 50 \text{ azn} = 150$ manat olacaqdır. Bu prinsipin işləmədiyinə görə müəssisə aktivlərin dəyərini 150 manat azaltmaq məcburiyyətində qalacaqdır.

MİSAL 2

Başqa bir misalda isə tutaq ki, müəssisənin bir binası var. Əgər fəaliyyətin fəsiləsizliyi prinsipi ilə işləyiriksə onu uzunmüddətli – 10 il, 15 il və 20 il istifadə olunacaq aktiv kimi – uzunmüddətli aktiv kimi tanıyacaq yox əgər yaxın bir il ərzində müəssisə bağlanacaqsa və ya başqa bir risk varsa o zaman həmin aktivi uzunmüddətli yox qısamüddətli aktiv kimi yenə də likvid olaraq neçəyə sata biləcəksə o qədərə qiymətləndirəcək.

TƏHLİL VƏ NƏTİCƏ

Sonda təhlildən bir daha görsənir ki, fəaliyyətin fasizləsizliyi prinsipi müəssisənin aktivlərinin, öhdəliklərinin və kapitalının təsnifləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi üçün əldə tutulan əsas prinsipdir. Əgər həmin prinsip pozularsa yəni artıq müəssisənin davam eləməyinə ciddi risk doğarsa bu zaman yanaşma dəyişilməli və həm təsnifat həm də qiymətləndirmə yenidən aparılmalıdır.

Mühasib də hesabatı hazırlamamışdan qabaq fəaliyyətin fasizləsizliyi prinsipinin işləyib işləmədiyinə baxmalı və əgər müəssisənin bağlanması ilə bağlı çox ciddi risklər varsa mütləq bunu hesabatda nəzərə almalıdır. Yox əgər elə bir risk yoxdursa bu zaman bütün aktivlər fəaliyyətin fasizləsizliyi prinsipinə uyğun təsnifləşdirilmə edilməli və qiymətləndirilməlidir.

9
b
a
l

- *tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu açə bilir;*
- *1, 2, 3 tam var, lakin 4-cü xüsusiyyətdə **təhlil və nəticə** yoxdur.*

8
b
a
l

- *tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;*
- *1, 2, 3 tam var, lakin 4-cü xüsusiyyətdə yalnız **birtərəfli misal** var.*

7
b
a
l

- *tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;*
- *1, 2, 3 tam var, lakin 4-cü xüsusiyyət ya cüzi ya da ciddi səhvlərlə var.*

6
b
a
l

- *tələbənin cavabı əsasən düzgündür;*
- *1, 2 tam var, 3-cü xüsusiyyətdə təsnifat var, ancaq qiymətləndirmə anlayışına toxunulmur və 4 yoxdur.*

5
b
a
l

- *tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;*
- *1, 2 tam var, 3-cü xüsusiyyətə isə üzdən toxunur ya da səhvlərlə yazır və 4 yoxdur.*

4
b
a
l

- *tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;*
- *1 tam var, 2-nin mahiyyətini səhvlərlə açıqlayır, 3 və 4 yoxdur.*

**3
bal**

- *tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırmağı bacarmır;*
- *1-in mahiyyətinə varmadan ciddi səhvlərlə yazır, 2, 3 və 4 yoxdur.*

**1-2
bal**

- *tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;*
- *Ciddi nöqsanlarla **Tərifi** yazır, 2, 3, 4 yoxdur.*

**0
bal**

- *suala cavab yoxdur;*
- ***BOŞ VƏRƏQ.***

Davamiyyətə görə balın miqdarı

- ❑ *tələbə semestr ərzində fənn üzrə bütün dərslərdə iştirak etdiyi halda ona 10 bal verilir;*

Misal: 60 saat=10 bal

- ❑ *semestr ərzində fənnin tədrisinə ayrılan saatların hər buraxılan 10%-nə 1 bal çıxılır;*

Misal: 60 saat — 100%

48 saat — 80%

Davamiyyətsizlik 20%. Davamiyyət balı=10-2=8 bal

- ❑ *bütün fənlər üzrə semestr ərzində buraxılmış dərslərin saatlarının ümumi sayı normativ sənədlərdə müəyyən olunmuş həddən (25%) yuxarı olduğu halda tələbə imtahan sessiyasına buraxılmır və onun haqqında müvafiq qərar qəbul edilir.*

Sərbəst işə görə balların müəyyənləşdirilməsi

- 1. sərbəst işə maksimum 10 bal;*
- 2. semestr ərzində 10 sərbəst iş tapşırığı;*
- 3. tapşırıqları müxtəlif formada (mühazirə mövzuları üzrə problem və praktiki xarakterli tapşırıqlar, məsələ, misallar və s.) ola bilər;*
- 4. tapşırıqlar fənni tədris edən müəllim tərəfindən müəyyənləşdirilir;*
- 5. hər bir tapşırığın yerinə yetirilməsi 1 bal;*
- 6. Tapşırıqların yoxlanılması və qəbulu müəllim tərəfindən dərstdən kənar vaxtda həyata keçirilir.***

Seminar (məşğələ) və laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə balın müəyyənləşdirilməsi

Fənlər üzrə seminar (məşğələ) və laboratoriya dərsləri tələbələr tərəfindən keçilən nəzəri dərslərin mənimsənilməsini asanlaşdırmaq və praktik məsələlərin həllində verdiş aşılamaq məqsədini daşıyır və bu növ tapşırıqların yerinə yetirilməsinə verilən balların maksimum həddi **20**-dir.

Eyni fəndən həm seminar (məşğələ), həm də laboratoriya dərsləri nəzərdə tutulduğu halda onların hər birinə **10** bal ayrılır.

Fənn üzrə kurs işi (layihəsi) nəzərdə tutulmayıbsa, ona ayrılan **10** bal seminar (məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinə əlavə olunur.

9

10

8

6

7

Seminar (məşğələ) dərslərinə görə tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsi semestr ərzində aparılan frontal sorğuların, kollokviumların və.s nəticələrinə görə müəllim tərəfindən 3-cü bənddə (slyd 10-16) göstərilən meyarlar əsasında müəyyənləşdirilir və jurnalda qeyd olunur.

4

5

3

0

1

2

Cari dərstdə yerinə yetirilən laboratoriya işi növbəti dərsgə qədər (və ya növbəti dərsgin özündə) təhvil verilir və müəllim bu barədə jurnalda müvafiq qeydiyyat aparır.

Yekun bal semestr ərzində tələbənin təhvil verdiyi işlərin sayının cəmi nəzərdə tutulmuş laboratoriya işlərinin ümumi sayına nisbətini fənnin tədrisinin bu növünə ayrılmış maksimum bala (**10**) vurmaqla hesablanır.

nəzərdə tutulmuş laboratoriya işlərinin sayı – 5

təhvil verilmiş laboratoriya işlərin sayı – 3

$$\text{YEKUN BAL} = \frac{\text{təhvil verilmiş laboratoriya işlərin sayı} - 3}{\text{nəzərdə tutulmuş laboratoriya işlərinin sayı} - 5} \times 10$$

Buraxılış işlərinin müdafiəsinə və buraxılış dövlət imtahanının nəticəsinə görə balların hesablanması

Buraxılış işinin yazılması və müdafiəsinə görə tələbənin toplaya biləcəyi balların maksimum miqdarı **100-ə bərabərdir.**

Bu balların **yarısı** *buraxılış işinin hazırlanması və tərtibinə, digər yarısı* isə *Dövlət Attestasiya Komissiyası qarşısında müdafiəsinə* görə verilir.

Buraxılış işinin yazılması və müdafiəsinə görə balların hesablanması meyarları ali məktəbin Elm Şurası tərəfindən təsdiq edilir.

Buraxılış işinin müdafiəsi mövcud qaydalara uyğun aparılır.

Tələbələrin nailiyyətlərinin cari və yekun qiymətləndirilməsi

Tələbələrin tədris fəaliyyətini fəallaşdırmaq, onlar üçün özünə nəzarət mexanizmini yaratmaq və tədrisdə əldə olunmuş nailiyyətlərini qiymətləndirmək məqsədilə ümumi orta müvəffəqiyyət göstəricisi (ÜOMG) tətbiq edilir.

$$\text{ÜOMG} = \frac{b_1 + k_1^* + b_2 + k_2^* + b_3 + k_3^* + \dots + b_n + k_n^*}{k_1 + k_2 + k_3 + \dots + k_n}$$

Diqqətinizə görə təşəkkürlər!